



Maa- ja metsätalousministeriö

LAUSUNTO

kirjaamo@mmm.fi

18.12.2018

Dnro 542/2018

Dnro: 2021/01.03/2018**Asia: Lausuntopyyntö ahmakiintiöasetuksesta metsästysvuodelle 2018-2019****Ahman vahinkoperusteiset poistoluvat**

Maa- ja metsätalousministeriö on toimittanut lausuttavaksi asetuksen poikkeusluvalla sallittavasta ahman metsästyksestä metsästysvuonna 2018–2019. Asetuksessa säädetään suurimmasta sallitusta saalismäärästä, alueellisista rajoituksista ja voimaantulosta.

Ahma tappaa poroja ympäri vuoden. Tehokkaimmin se saalistaa kevättalvella. Ahmalle suotuisissa luonnonoloissa yksittäinen ahma voi raadella yhden yön aikana helposti toistakymmentä poroa. Tyypillisesti ahma puree poroa niskaan, vie elävältä porolta kielen ja jättää poron kitumaan liikuntakyvyttömänä paikalleen. Näin ahma pitää ilmeisesti huolta ruoan saatavuudesta saalistusolosuhteiden heikentymisen varalta, eli kerää itselleen ja poikueilleen lihavarastoja pahan päivän varalle.

Petovahinkojen määrän kasvu johtuu pääasiassa poronhoitoalueella vahvistuneista petokannoista. Vuosittaista vaihtelua vahinkomääriin aiheuttavat erityisesti sää- eli saalistusolosuhteet sekä muiden ravinnoksi sopivien saaliseläinten saatavuus. Runsaiden myyräeläinvuosien jälkeen petojen aiheuttamat porovahingot, erityisesti ahmavahingot, näyttävät kasvavan harpaten. Tämä johtunee petojen jälkikasvun poikkeuksellisen hyvästä selviytymisestä aikuisikään. Petoille epäedullisemmissä oloissa vahinkomäärät vastaavasti laskevat. Kyky reagoida luonnon sanelemiin pitkälti ennakoimattomiin muuttuviin tilanteisiin tulee varmistaa petokantojen säätelyä rajaavien asetusten valmistelussa.

Luonnonvarakeskus ja Helsingin yliopisto tutkivat vuosina 2013–2016 petoeläinten aiheuttamien tappioiden vaikutuksia poronhoidon tuottavuuteen, tuloihin ja taloudelliseen kestävyYTEEN. Petojen tappamat porot ovat talvikaudella pääasiassa hyväkuntoisia siitosvaatimia. Luonnonvarakeskuksen keräämien luuydin- ja hammasnäytteiden (102 kpl) perusteella tapettujen porojen kunto oli hyvä (93,4 %) tai kohtalainen (6,6 %), eikä näytteissä tavattu lainkaan huonokuntoisia tai nälkiintyneitä poroja. Myös eri ikä- ja sukupuoliluokkia oli näytteissä lähes samassa suhteessa kuin eloporokarjassa (67 % siitosvaatimia). Petojen tappamien porojen etsinnästä aiheutui 2-8 työpäivää jokaista löytynyttä pedon tappamaa poroa kohti. Petoeläinten aiheuttama porokannan tuottavuuden merkittävä putoaminen yhdessä ylimääräisten kustannusten kanssa voi korvauksista huolimatta pienentää poronhoidon nettotuloja huomattavasti. Pahimmillaan poronhoidon nettotulot putosivat tehdyissä analyyseissä miinusmerkkisiksi, mikä romahduttaa porotalouden taloudellisen kestävyYDEN. Lähde: Luonnonvarakeskus¹.



Suomessa maasuorpetojen aiheuttamista löydetyistä vahingoista liki 95 prosenttia kohdistuu poroihin. Poroja menetetään pedoille vuosittain kaikkiaan noin 25 000–35 000. Näistä arviolta noin viidenes löytyy maastosta. Viime vuosina erityisesti ahman aiheuttamien porovahinkojen määrä on kasvanut paljon. Määrällisesti suurimmat vahinkokertymät ovat Saamelaiden kotiseutualueeseen kuuluvissa tunturipaliskunnissa. Myös itärajan paliskunnissa Inarista Suomussalmelle vahinkokertymät ovat mittavat.

Suurpetojen aiheuttamat vahingot vaikuttavat poronhoitoon monella tavalla. Pahimmilla vahinkoalueilla peto-ongelmien aikaansaama taloudellinen, sosiaalinen ja psyykinen paine on kova. Petovahinkokorvaukset eivät kata porotaloudelle pedoista aiheutuvia vahinkoja edes siinä tilanteessa, että ne maksetaan nykyisen korvausjärjestelmän puitteissa täysimääräisinä vahingonkäräjille. Lisäksi Euroopan komission Suomelle asettama 10 miljoonan euron maksuvaltuusraja on ylittynyt porovahinkojen osalta jo kahtena peräkkäisenä vuonna. Tämä on ollut valtionhallinnossa tiedossa riittävän pitkään, jotta korvauskaton ylittyminen olisi petojen poistolupakäytäntöjä tehostamalla voitu estää. Mikäli petojen poistoon ei ole mahdollista saada lisätehoja käytäntöjä keventämällä, on valtionhallinnossa huolehdittava siitä, että korvauksiin on varattu riittävästi rahaa ja ne maksetaan vahingonkäräjille täysimääräisinä.

Korvaukset eivät kuitenkaan ratkaise varsinaista ongelmaa. Porovahinkojen vähentämisen ainoa mahdollisuus on petokantojen tehokkaampi kontrollointi. Tästä huolimatta luvan saannin edellytyksenä pidetään vahinkojen kerryttämistä. Todellisuudessa tilanne on siis se, että maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa toimiva Suomen riistakeskus edellyttää edelleen petojen aiheuttamien porovahinkojen kerryttämistä, vaikka maa- ja metsätalousministeriöltä puuttuvat vahinkojen täysimääräisen korvaamisen valtuudet. Poronomistajat pakotetaan kustantamaan petokantojen ylläpitoa omaisuudellaan entistä mittavammassa määrin.

Tilanteisiin, joissa ahmatuhot kasvavat kohtuuttomiin mittoihin, on oltava laillisia keinoja puuttua. Poronhoitoalueen ahmavahingot on saatava siedettäviin mittasuhteisiin, jotta elinkeinotoiminnan mahdollisuudet säilyvät. Tämä on mahdollista ainoastaan vahinkoa tekeviä ahmayksilöitä poistamalla. Asiassa tulee huomioida myös Suomen velvoitteet saamelaiden oikeuksia koskien. Kohtuuttoman suureksi paisuva ahmakanta uhkaa saamelaiden oikeuksia harjoittaa kulttuuriaan ja elinkeinojaan saamelaiden kotiseutualueella.

1 §: Suurin sallittu saalismäärä

Esitys saaliiksi saatujen ahmojen enimmäismäärästä on kahdeksan yksilöä. On ymmärrettävää, että varoivaisuutta noudatetaan, kun puhutaan harvalukuisesta suurpedosta. On silti huomattava, että ahmojen lukumäärä on Luonnonvarakeskuksen arvioiden mukaan Suomessa huomattavasti suurempi kuin susien.



Tästä huolimatta susille on myönnetty sosiaalisen sietokyvyn nimissä moninkertainen määrä poistolupia sellaisille alueille, joilla varsinaiset vahingot ovat sekä tapausten määrällä että korvauksilla mitattuna huomattavan vähäisiä Pohjois-Suomen ja erityisesti Tunturi-Lapin ahmavahinkoihin verrattuna. Susikannan kontrollointi on tärkeää ja pyrkimykset nostaa susien sosiaalista hyväksyntää poistolupia myöntämällä on ymmärrettävä, emmekä halua osoittaa kritiikkiä susikannanhoitopolitiikkaa kohtaan tämän osalta. Toimien keskinäinen vertailu kuitenkin havainnollistaa, että ahmojen poistolupien määrä on kohtuuttoman pieni.

Petokantojen hallinnassa ja kannanhoidossa on huomioitava todelliset vahingot ensi sijaisena poistolupien perusteina. Aivan erityisesti näin on tehtävä silloin, kun vahinkoihin varatut korvausmäärärahat eivät riitä vahinkojen täysimääräiseen korvaamiseen.

Ahman saalistusteho on hyvin pitkälti riippuvainen lumiolosuhteista, joten vuosittainen vaihtelu kertyvissä vahingoissa on suurta. Ahmalle suotuisissa oloissa vahinkoja kertyy erittäin paljon, kun taas porolle suotuisissa lumioloissa vahinkomäärät ja näin myös poistolupien käytön tarve jäävät pienemmiksi. Kevättalven lumiolojen ennakointi metsästyskauden alussa on kuitenkin täysin mahdotonta, joten poikkeuslupien määrää säädettäessä tulee jättää riittävästi liikkumavaraa tarpeeseen ja tilanteeseen perustuvalla lupaharkinnalla.

Kahdeksan lupaa voi olla kohtuullinen määrä porolle suotuisissa luonnonoloissa, mutta luonnonolojen ollessa ahman puolella, jää määrä riittämättömäksi. Yksilömääriin perustuvien rajoitusten sijasta asetuksessa tulisi huomioida painokkaammin alueelliset vahinkokertymät, tilanteet ja niihin reagoimisen mahdollisuus joustavasti. Suurin sallittu saalismäärä ei koskaan ole poistoluville annettava tavoite vaan niiden myöntämiselle asetettava rajoite. Niinpä määrä on tarpeellista asettaa riittävän korkeaksi, jotta se mahdollistaa todellisen tilanteen kanssa toimimisen ennalta tuntemattomien luonnonolojen edellyttämällä tavalla.

Poronhoitoalueen ahmakannat ovat osa Skandinavian ja Venäjän elinvoimaisiksi määriteltyjä populaatioita ja ahmojen määrän on arvioitu moninkertaistuneen viimeisten 15 vuoden aikana. Ruotsissa ja Norjassa samaa ahmakantaa on metsästetty vuosittain, toisin kuin Suomessa. Norjan ja Ruotsin ahmakantojen painopiste on Suomen vastaisilla raja-alueilla. Pyynnin onnistuminen naapurimaissa vaikuttaa vuosittain merkittävästi myös Suomessa tapahtuviin vahinkokertymiin.

Ahmakannan kannanhoitosuunnitelman mukaan ahmakanta on suotuisan suojelun tasolla alpiinisella vyöhykkeellä, eli Pohjoisimman Lapin alueella, ja kestää näin ollen siellä varsin hyvin reilumpaakin verotusta. Samoin se kestää itärajalla, jossa ahmakanta on osa elinvoimaista Venäjän populaatiota.

Näillä perusteilla Paliskuntain yhdistys esittää vuodelle 2018–2019 ahman suurimmaksi sallituksi saalismääräksi 25 ahmaa. Tämä määrä täyttää kirkkaasti kaikkien varovaisuusperiaatteiden vaateet ja on yli puolet pienempi kuin eteläsuomeen susille sosiaalisiin perustein vuosina 2017-2018 myönnetty 53 suden vuotuinen kiintiö. Kuluvalle vuodelle ei ylärajaa ole edes asetettu.



2 §: Alueelliset rajoitukset

Luvat on tarkoitettu suunnattavaksi Pohjoisen- ja Itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalueelle. Jatkossa tulee olla valmius reagoida ahmavahinkojen tilanteen kehittymiseen koko poronhoitoalueella.

3 §: Voimaantulo

Asetus on syytä saattaa voimaan viiveettä. Ahmatuhot kärjistyvät talven edetessä, eikä valtiolla ole varattuna riittävää määrärahaa tai edes maksuvaltuutta vahingot kattaviin korvauksiin. On hyvä saattaa asetus voimaan ennen vuoden vaihdetta.

Muuta huomioitavaa

Korvausjärjestelmä

Nykyisen petokorvausjärjestelmän puitteissa arviolta vain noin puolet petojen poronhoidolle aiheuttamista suorista vahingoista korvataan vahingonkäräjille. Pedon tappamana löytyneen poron omistajalle tai, milloin omistajaa ei voida selvittää, paliskunnalle maksetaan korvaus todennetusta vahingosta. Lisäksi paliskunnalle maksetaan pientä laskennallista korvausta vasahävikistä. Tämän korvauksen piiriin lukeutuvat myös hävikkiaikana löytyvät vasat, joita ei korvata löytyneinä porovahinkoina vahingonkäräjälle laisinkaan. Petoista aiheutuviin suoriin kokonaisvahinkoihin kuitenkin kuuluvat menetettyjen porojen ja siitostuoton lisäksi muun muassa ylimääräisestä paimennuksesta tai porojen aitaamisesta, vahinkojen etsinnästä sekä vahinkoa tekevien petojen poistoprosesseista syntyvät kustannukset, jotka jäävät kokonaisuudessaan paliskuntien ja poronomistajien kustannettaviksi.

Porot laiduntavat laajoilla alueilla erityyppisissä maastoissa. Raato katoaa maastosta nopeasti petojen ja erilaisten haaskansyöjien suihin. Tästä johtuen valtaosa petojen tappamista poroista jää löytymättä. Lisäksi löydettyjen vahinkojen perusteella maksettavan petokorvauksen saaminen edellyttää poron kuolinsyyn selvittämistä, joka puolestaan edellyttää raadon löytymistä melko tuoreeltaan. Vanhemman haaskan kuolinsyytä on usein mahdotonta todentaa, jolloin myöskään korvauksia siitä ei ole mahdollista saada. Nykyinen korvausjärjestelmä on kuitenkin tähän saakka esillä olleista korvausvaihtoehdoista ainoa mahdollinen.

Ahma-asetuksen uutisoinnin yhteydessä luontojärjestöt ovat nostaneet esiin ahmavahinkojen korvaamisen reviiripohjaisella korvausjärjestelmällä. Paliskunnat eivät hyväksy reviirikorvausjärjestelmää. Se on mahdoton nykyisessä petotilanteessa ja aivan erityisesti ahman ja suden kohdalla. Päälimmäinen ongelma on, että petovahinkoja tapahtuu määrällisesti liikaa. Vahinkokorvausten muuttaminen reviiriperusteiseksi ei vähennä vahinkojen määrää. Ahmoilla ei myöskään ole rajattavaksi soveltuvia reviirejä, ne liikkuvat pitkiä matkoja erittäin laajoilla alueilla. Ahmojen laajojen elinalueiden määrittely sekä siihen liittyvät vuosittain päivitettävät tiedot ahmojen liikkeistä ja määrästä olisivat reviiriperusteisessa korvausjärjestelmässä erittäin keskeisessä roolissa ja vaatisivat valtiolta mittavia tutkimusresursseja.

Ruotsissa, jossa reviirijärjestelmä on käytössä, valtio käyttää merkittävästi rahaa ahmojen määrän kartoittamiseen. Ruotsi myös maksaa poromiehille ahmanpesien etsinnästä. Mikäli korvausjärjestelmän perusteina käytettäisiin ahmojen pesiä, on otettava huomioon paliskuntien vaikeakulkuiset maastot ja syvät kanjonit, joista ahmojen pesien löytäminen on jokseenkin mahdotonta. Pesien osalta Ruotsissa on myös törmätty havaintojen legitimitteettiongelmaan: viranomaisen on voinut todeta pesän vanhaksi, vaikka näyttö on poromiesten mukaan osoittanut muuta. Jos järjestelmä perustuisi paliskunnan pinta-alaan (kuten karhu Ruotsissa), tilanne olisi epätasa-arvoinen, sillä korvaus ei suhteudu tuhoihin eikä kohdennu vahingonkäräjälle. Lisäksi on syytä huomata, että Ruotsissa ahmojen määrää myös kontrolloidaan valtion toimesta ahmoja poistamalla. Korvausjärjestelmän muutos ei poistaisi petokantojen kontrolloinnin tarvetta.

Ahmaongelmien kontrolloinnissa vahinkoa tekevien yksilöiden poisto, tavalla tai toisella, pahimmilta vahinkoalueilta on ainoa ratkaisu. Ahmalle on saatava poisto- tai siirtolupia, sillä korvauksilla ei voi kompensoida nykyisissä mittasuhteissa olevia valtavia vahinkomääriä. Ahman saalistuspaine kohdistuu talviaikaan ja näin ollen tuottavassa iässä oleviin siitosporoihin, jolloin mittavat menetykset vääristävät porokarjan ikärakenteen ja tuhoavat porojen jalostusmahdollisuuden. Siitosporon menetys kertautuu menetettyinä teurastuloina useita vuosia varsinaisen vahinkotapahtuman jälkeen.

Nykyisessä järjestelmässä vahingoista saadaan petovahinkokorvaus ahman tappamina löytyneiden porojen perusteella ja korvaus maksetaan suoraan asianomaiselle poronomistajalle. Reviiripohjaisessa korvausjärjestelmässä korvauksen kohdentuminen koko paliskunnalle olisi yksilötasolla kestävä ratkaisu. Ahma tappaa poroja paliskunnan eri alueilla ja vahinkojen määrään vaikuttavat muun muassa valtion rajojen läheisyys, suojelualueet sekä yleiset maasto-olosuhteet. Siksi ahman aiheuttamat vahingot voivat kohdentua yksittäiselle tokkakunnalle tai poronomistajalle. Ahman elinalue sijaitsee yleensä useamman paliskunnan alueella ja todelliset vahingot voivat aiheutua yhdelle tai osalle paliskunnista laidunkäytön mukaan, riippuen siitä painottuuko ahman liikkuminen kesä- vai talvilaidunalueelle. Sen lisäksi paliskunnat, joissa ahma ei ole pysyvästi, jäisivät ilman korvauksia, vaikka ahma läpikulkumatkallaan tai laajoilla alueilla liikkeessään tappaisi poroja. Ahmat kulkevat myös valtioiden rajojen yli. Osa liikkuu kahden tai jopa kolmen valtion alueella. Näiden huomiointi korvausjärjestelmässä olisi erittäin hankalaa ja vaikeuttaisi merkittävästi erityisesti raja-alueiden paliskuntien tilannetta.

Reviiriperusteinen korvaus asettaisi paliskuntien osakkaat keskenään eriarvoiseen asemaan. Jotta paliskunnalla olisi mahdollisuus kohdentaa reviiripohjaisen korvausjärjestelmän korvaukset oikeille vahingonkäräjille, tulisi ahman tappamien porojen raadot edelleen etsiä maastosta omistajan toden-tamiseksi. Järjestelmä ei siis keventäisi paliskunnille ja poronomistajille aiheutuvaa ahman tappamien porojen etsinnän taloudellista ja sosiaalista taakkaa lainkaan. Mikäli reviiriperusteinen korvaus jaettaisiin paliskunnassa osakkaille porolukujen mukaisessa suhteessa, aiheuttaisi tämä merkittäviä taloudellisia tappioita ahmatuhoista kärsiville yksittäisille poronomistajille. Pahimmillaan tilanne voisi pakottaa luopumaan elinkeinosta.



Eläinmääriin tai pinta-aloihin perustuviin petovahinkokorvauksiin suhtautuvat kriittisimmin päätoimiset sekä petovahingoista kärsineet poronhoitajat. Päätoimisilla porotalouden tulot ja ammatti-identiteetti perustuvat edelleen pitkälti poronlihan tuotantoon. Reviiripohjainen korvausjärjestelmä ohjaisi korvauksia sivutoimisille tai harrastuksenomaisesti poronhoidon parissa toimiville samalla kun sen tuhoisin vaikutus iskisi päätoimisten poronhoitajien elinkeinon jatkamisen mahdollisuuksiin. Tämä olisi elinkeinon tulevaisuuden kannalta hankalaa. Poronhoitajia tulee kannustaa aktiiviseen ammattimaiseen poronhoitoon ja elinkeinon elinvoimaisuuden palauttamiseen ja ylläpitämiseen.

Paliskuntien näkemys on, että ihmisten oikeudenmukaisen ja tasapuolisen kohtelun vuoksi nykyinen korvausjärjestelmä on reviirikorvausjärjestelmää parempi vaihtoehto. Löydetty pedon tappama poro, jonka omistaja on todennettavissa, tulee myös jatkossa korvata suoraan asianomaiselle poronhoitajalle. Kesäaikaisten vasojen korvaaminen vasahävikkijärjestelmällä on perusteltua, mutta tulisi kohdentaa nimenomaisesti löytymättömään hävikkiin. Kesäaikana löytyvät pedontappamat vasat tulisi korvata normaalin korvausmenettelyn mukaisesti vahingonkäräjälle.

Maasuurpetojen aiheuttamien porovahinkokorvausten määrään vaikuttavat suorimmin 1) petojen määrästä johtuva porovahinkojen määrä ja poikkeuksellisten suurten porovahinkojen levinneisyys ja 2) poronlihan hinta. Porovahingot ja sitä myötä vahinkojen korvaussummat ovat olleen kasvusuunnassa koko Suomen EU-jäsenyyden ja sen myötä muuttuneet suojelupolitiikan ajan. Vuosituhannen vaihteessa vahinkojen korvaussummat olivat hetken alhaisemmalla tasolla, mutta vuodesta 2004 lähtenyt vahinkokorvausten nousu on ollut mittava. Tämä johtuu sekä vahinkomäärien jatkuvasta kasvusta että poronlihan suotuisasta hintakehityksestä.

Haaskakuvaus on lopetettava

Erytisesti eteläisellä poronhoitoalueella harjoitettava petojen haaskakuvaus aiheuttaa petovahinkojen kasvua paikallisesti ja nostaa näin myös vahinkojen korvausmääriä. Tutkimustietoa haaskatoiminnan aiheuttamista vahingoista ja haitasta poronhoidolle ei ole. On kuitenkin päivänselvää, että alueilla, joilla petokannat ovat suuria, jo yksittäinen haaskakuvauspaikka kerää ympärilleen erittäin tiheän petokeskittymän. Petokeskittymien alueella ja läheisyydessä porovahinkojen määrä kasvaa.

Haaskapaikkojen kokoamat petokeskittymät sijoittuvat poronhoitoalueella jokseenkin poikkeuksetta äärimmäisen tärkeille, muutoin rauhallisille ja ihmisasutuksesta kaukana sijaitseville porojen laidunmaille, jolloin porot poistuvat näiltä laidunmailtaan pakon sanelemana. Tämä aiheuttaa porojen kulkeutumisen viljelyksille, pihapiireihin ja muutoin ihmistoiminnan läheisyyteen. Esimerkiksi Kuusamossa Oivangin paliskunnan alueella haaskakuvaus on selkeä pääsyy alueen piha- ja viljelyspongelmilille. Paliskunta on tiiviin ihmistoiminnan aluetta ja käytännössä kaikki rauhalliset laidunmaat ovat haaskapaikkojen käytössä. Maa- ja metsätalousministeriö on kuitenkin keskittänyt käskyttämään paliskuntaa aktiivisempaan toimintaan porojen pois pitämiseksi asutuksen liepeiltä sen sijaan, että olisi millään tavalla hakenut ratkaisua oireilun varsinaisiin syihin. Haaskatoiminta on lopetettava po-

ronhoitoalueelta. Vaihtoehtoisesti haaskapaikkojen pitäjät on veloitettava aitaamaan alueet, joille alueen porot nimenomaisesti heidän toiminnastaan johtuen ei-toivotusti ohjautuvat.

Haaskapaikat aiheuttavat huomattavia menetyksiä poronhoidolle ja korvauspainetta valtiolle. Metsähallitus ei myönnä valtion maille haaskakuvauslupia poronhoitoalueella. Yksityismaiden osalta asian sääntely on olematonta. Haaskatoiminta tulee yksiselitteisesti kieltää poronhoitoalueella ja sen välittömässä läheisyydessä.

Paliskuntain yhdistys

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

/ao

ⁱ Luonnonvarakeskus: <https://www.luke.fi/uutiset/petoelaimet-aiheuttavat-merkittavia-tappioita-poronhoidolle/>